

INHOUD

ONTDEKKEN 6

Welkom in Rome.....	8	Routes	26
De parels van Rome	10	Veelzijdig Rome.....	32
Zicht op Rome	14	Jaaroverzicht van Rome	52
De wijken van Rome	16	Een korte geschiedenis.....	54

BELEVEN 60

Capitolijn.....	62	Lateraan.....	212
Forum en Palatijn.....	76	Caracalla	228
Piazza della Rotonda.....	102	Aventijn.....	242
Piazza Navona	120	Trastevere	256
Piazza di Spagna en Villa Borghese	136	Janiculum	270
Campo de' Fiori	160	Vaticaan.....	282
Quirinaal en Monti.....	180	Via Veneto	306
Esquilijn.....	200	Buiten het centrum	314

WEGWIJS 330

Voor vertrek.....	332	Register	340
Rome onderweg.....	334	Nuttige uitdrukkingen.....	348
Praktische informatie.....	338	Dankbetuiging	350

Links: De prachtige dubbele wenteltrap in de Musei Vaticani
Vorige bladzijde: Skyline vanaf het Victor Emmanuel Monument
Omslag voor: Het Forum Romanumbij zonsopkomst

Koffie

De gemiddelde Italiaan drinkt minimaal twee keer per dag een kopje koffie in een café of bar: voor het ontbijt en na de lunch. Rond de Piazza Navona, Piazza Spagna en Piazza Rotonda zijn cafés schaars, maar elders is er op elke straat-hoek wel een te vinden. De meeste Italianen drinken staand aan de bar. Bezoek Bar del Cappuccino op de Via Arenula 50 voor een authentieke koffie-ervaring.

Staand aan de bar is dé manier om koffie te drinken

↑ Een aperitivo op een terras in Trastevere

ROME VOOR FOODIES

Er is maar weinig dat zoveel voldoening geeft als een heerlijke maaltijd op een terrasje in de eeuwige stad. De Romeinse cuisine is smakelijk, voedzaam, eenvoudig en zeer gevarieerd. Het menu is vaak afhankelijk van het seizoen en het eten is rijk aan kruiden, olijfolie, knoflook en uien.

Aperitivo en wijn

De *aperitivo*, een glas wijn, Aperol of Campari spritz met een hapje erbij, is een traditie die oorspronkelijk afkomstig is uit noordelijke steden zoals Turijn en Milaan, maar nu ook in Rome erg populair is. Op zijn minst komen er chips, olijven en pinda's op tafel, maar soms is er ook een overvloedig buffet, zoals in Enoteca Trastevere in de Via della Lungaretta.

Om mee te nemen

Een warme hap om mee te nemen is al sinds de oudheid niet weg te denken uit het Italiaanse leven. Kies bij bakkerijen voor een warme focaccia met Ligurische olijfolie of pizza, direct uit de oven (*pizza a taglio*), met ansjovis en *puntarelle* (witlofscheuten) of courgettebloemen en ricotta. Of ga naar een *rosticceria* en bestel *aubergine parmigiana* (aubergine uit de oven met kaas en tomatensaus), kruidig geroosterde kip of hartige taart.

↑ Ingang van Antico Forno Roscioli, en (*inzet*) koks maken *pizza a taglio*

GELATO

Volgens de overlevering is de kunst van het ijsmaken in de 16de eeuw op Sicilië geïntroduceerd door de Arabische overheersers, die vruchtensiropen en bloemenessences mengden met sneeuw van de hellingen van de Etna. Tegenwoordig is ijs met bijzondere smaken en biologische ingrediënten erg populair in Rome. Een echte aanrader is gelateria Giolitti in de Via Vespucci 35.

Een traditioneel Romeins restaurant aan de Via Arco di San Calisto in Trastevere

Traditionele Romeinse gerechten

De traditionele Romeinse keuken vindt zijn oorsprong in volkswijken als Testaccio en is gebaseerd op goedkoop vlees of slachtafval. In trek zijn ook eenvoudige pastagerechten zoals *cacio e pepe* (pecorinokaas en zwarte peper), *Carciofi alla giudia* (gefrituurde artisjokken) is geïntroduceerd door de Joden in de stad.

ETEN

Laat u verrassen door de creativiteit in de betere restaurants van Rome.

Casa Coppelle

Dit Frans-Romeinse restaurant heeft een uitnodigend menu. De lamsrack is een hoogtepunt.

📍 U2 📍 Piazza delle Coppelle 49

🌐 casacoppelle.com

Bistrot64

De smaken van Bistrot64, een van de best betaalbare sterrenrestaurants in Italië, zijn geïnspireerd door zowel Italië als Japan.

📍 S3 📍 Via G Calderini 62/64 📍 Ma en di

🌐 bistrot64.it

EN VERDER...

5

Colonna Traiana

📍 H6 📍 Via dei Fori Imperiali
📞 64, 70, 170 en lijnen
naar Piazza Venezia

Deze elegante marmeren zuil werd in 113 n.C. ingehuldigd ter gelegenheid van Trajanus' veldtochten in Dacië (Roeme-nië) in 101-103 en 107-108. De zuil, het voetstuk en de sokkel zijn met 40 m precies even hoog als de uitloper van de Quirinaal die werd afgegraven om plaats te maken voor het Foro di Traiano.

Op de zuil zijn gedetailleerde scènes uit de veldtochten afgebeeld. Er zijn smalle lichtgaten in de zuil aangebracht om de wenteltrap in het binnenste (niet toegankelijk) te verlichten. Na de dood van Trajanus in 117 werd zijn as in een urn onder in de zuil geplaatst. Aan paus Gregorius I (reg. 590-604) is het te danken dat de zuil zo goed bewaard is gebleven. Hij was zo ontroerd door een reliëf waarop Trajanus een vrouw helpt wier zoon was gesneuveld dat hij God smeekte de ziel van de keizer uit de hel te verlossen. God verscheen aan de paus en zei hem dat Trajanus was gered, maar vroeg hem voortaan niet meer te bidden voor heidenen. Toen de as van

Trajanus later werd opgegraven, trof men volgens de legende zijn schedel en tong intact aan. Boven-dien vertelde de tong over zijn verlossing uit de hel. De grond rond de zuil werd daarop heilig verklaard en de zuil werd gespaard. In

De Colonna Traiana met een standbeeld van Sint-Pieter

CAPITOOLTIP Colonna Traiana

In het Palazzo Valentini worden schitterende animaties vertoond van de bas-reliëfs op de Colonna Traiana. Reserveer op tijd.

1587 werd het beeld van Trajanus vervangen door een beeld van Sint-Pieter.

Palazzo Valentini

📍 H5 📍 Via IV Novembre
119/a 🕒 Do-ma 10.00-19.00
uur 🌐 palazzovalentini.it

In 2005 ontdekte men in de kelder van het Palazzo Valentini bij toeval de overblijfselen van twee huizen die toebehoorden aan een vooraanstaande patriciërsfamilie in het keizerlijke oude Rome. Er werden stijlvolle vertrekken, binnenplaatsen, een keuken en een privébadhuis blootgelegd, inclusief sporen van de oorspronkelijke decoraties: mozaïeken, fresco's en gekleurde marmer.

Met behulp van digitale technologie, licht- en geluidseffecten, film en projecties zijn de huizen 'gereconstrueerd'. Het virtualrealitymuseum verzorgt rondleidingen in Engels en Italiaans.

7

Foro di Nerva

📍 J6 📍 Piazza del Grillo 1
(via Foro di Augusto)
📞 06-0608 📞 85, 87, 186,
810 🕒 Voor publiek, maar
vanboven te zien

Domitianus was met de aanleg begonnen, maar dit forum

↑ De restanten van het Foro di Cesare, het eerste van de keizerlijke fora in Roma

werd in 97 n.C. onder Nerva voltooid. Het was weinig meer dan een weg met rijen zuilen aan de lange kanten en een tempel van Minerva aan één uiteinde. Het werd ook wel het Forum Transitorium genoemd, omdat het tussen het Forum van de Vrede, in 70 n.C. gebouwd door Vespasianus, en het Foro di Augusto in lag. De Via dei Fori Imperiali bedekt het Forum van de Vrede bijna volledig en het Foro di Nerva grotendeels. Desondanks zijn er enkele winkels en taveernes opgegraven.

8

Foro di Cesare

📍 H6 📍 Via del Carcere
Tulliano 📞 06-0608
📞 85, 87, 186, 810, 850
🕒 Alleen op afspraak

Dit eerste keizerlijke forum werd gebouwd door Julius Caesar, die een fortuin uitgaf aan het opkopen en slopen van hui-

zen op deze locatie. Paradepaardje van het forum was een tempel uit 46 v.C. gewijd aan de godin Venus Genetrix, van wie Caesar meende af te stammen. In de tempel stonden beelden van Caesar en Cleopatra en van Venus. Enkel een podium en drie Korinthische zuilen zijn nog over. Rond het forum stond een dubbele zuilengalerij met winkeltjes erin, maar deze brandde in 80 n.C. af en werd herbouwd door Domitianus en Trajanus. Delen van het forum zijn zichtbaar vanaf de Via dei Fori Imperiali.

9

Foro di Augusto

📍 J6 📍 Piazza del Grillo 1
📞 06-0608 📞 64, 70, 170 en
lijnen naar Piazza Venezia
🕒 Voor publiek, maar vanboven te zien

Het Foro di Augusto werd gebouwd ter ere van Augustus' overwinning op Brutus en Cassius, de moordenaars van Julius Caesar, tijdens de Slag bij Philippi in 41 v.C. De centrale tem-

pel was gewijd aan Mars Ultor (de Wreker). Het forum strekte zich uit van een hoge muur aan de voet van de groezelige wijk Subura tot aan het Foro di Cesare. Minstens de helft ervan ligt nu onder Mussolini's Via dei Fori Imperiali. De tempel is te herkennen aan de gebarsten treden en de vier Korinthische zuilen. Oorspronkelijk stond er een standbeeld van Mars dat erg op Augustus leek.

Carcere Mamertino

📍 H6 📍 Clivo Argentario 1
📞 06-69896375 📞 85,
87, 186, 810 🕒 Dag. 9.00-
17.00 uur

Onder de 16de-eeuwse kerk van San Giuseppe dei Falegnami (Sint-Jozef van de Timmerlieden) bevindt zich een vochtige kerker, waarin Petrus volgens de legende opgesloten zat en water in zijn cel liet opborrelen om de cipers mee te dopen. De kerker was een voormalige cisterne die verbonden was met het grote

riool van de stad, de Cloaca Maxima. In de laagstgelegen cel vonden terechtstellingen plaats, waarna de lijken in het riool werden gegooid. De in 52 v.C. door Julius Caesar verslagen Gallische leider Vercingetorix is hier gedood.

11

Arco di Costantino

📍 J7 📍 Tussen Via di San
Gregorio en Piazza del Colosseo
📞 75, 85, 87, 673, 810
📞 3 📍 Colosseo

Deze boog werd in 315 opgericht ter ere van de overwinning van Constantijn op tegenkeizer Maxentius, drie jaar eerder. Constantijn beweerde dat hij de winst dankte aan een visioen van Christus, maar er is niets christelijks aan de boog; de meeste medaillons, reliëfs en beelden zijn afkomstig van oudere monumenten. Binnenin bevinden zich reliëfs van Trajanus' overwinning op de Daciërs, waarschijnlijk van dezelfde kunstenaar als van de Colonna Traiana.

1

TREVIFONTEIN

📍 H4 📍 Piazza di Trevi 📞 52, 53, 61, 62, 63, 71, 80, 116, 119 en andere lijnen met haltes op Via del Corso en Via del Tritone

Een beetje weggestopt op een eigenlijk vrij kleine piazza is hij daar ineens: de beroemdste en grootste fontein van Rome. De Trevifontein werd in 1762 door de Italiaanse architect Nicola Salvi gebouwd in een flamboyante rococostijl. Het is een travertijnen spektakel van steigerende waterpaarden, zeegoden, rotspartijen en palmbomen tegen de zijgevel van het Palazzo Poli.

↑ Reliëf van Trivia die naar de bron wijst waaruit het water stroomt

Het water van de fontein komt uit een bron 22 km verderop en bereikt de stad via de Acqua Vergine, een Romeins aquaduct uit 19 v.C. Volgens de legende is het aquaduct vernoemd naar de jonge vrouw (*vergin*) Trivia, die de Romeinse bouwmeesters de weg wees naar een zoetwaterbron, en is Trevi een verbastering van haar naam.

De Trevifontein bevat ongeveer 3 miljoen liter water. Ooit stond het bekend als het zoetste water van Rome, maar nu wordt het met chemicaliën behandeld. Een oud gebruik zegt dat wie een muntje in de fontein gooit, zeker terugkomt in Rome.

€ 3000

aan muntjes worden er per dag in de fontein gegooid. Het geld wordt opgevist en aan een goed doel geschonken.

LA DOLCE VITA

Federico Fellini's film uit 1960 gaat over een paparazzo (Marcello Mastroianni) die op zijn omzwervingen door het decadente nachtleven van Rome een mooie Zweedse actrice (Anita Ekberg) ontmoet. De beroemde scène met Ekberg die een bad neemt in de Trevifontein is er wellicht de oorzaak van dat de Trevifontein de bekendste en meest gefotografeerde fontein van de stad is.

Strijdwagen van Oceanus getrokken door tritons en paarden

Het centrale beeld staat in een triomfboog en stelt Oceanus voor, de personificatie van de rivier uit de Griekse mythologie die de hele wereld omvat en die alle andere rivieren voedt. Het beeld is gemaakt door Pietro Bracci, die het werk aan de fontein in 1751 overnam na de dood van zijn oude vriend Nicola Salvi. Oceanus' strijdswagen in de vorm van een schelp wordt voortgetrokken door twee paarden, geleid door tritons. De ene triton kan zijn paard nauwelijks in toom houden, terwijl het dier van de andere veel volgamer is: symbool voor de verschillende stemmingen van de zee.

LA CITTÀ DELL'ACQUA

📍 H5 📍 Vicolo del Puttarellò 25
📅 Di-zo 11.00-17.00 uur (za en zo op afspraak) 🌐 vicuscaprarius.com

In 2001 werd bij de restauratie van een bioscoop een deel van de Acqua Vergine blootgelegd, het aquaduct uit de tijd van Augustus dat nog steeds de Trevifontein van water voorziet. De ondergrondse archeologische site 'De stad van het water' is nu deels te bezichtigen. U ziet er het aquaduct zelf, de ruïne van een oud Romeins appartementencomplex (*insula*), later omgebouwd tot een gezinswoning, en voorwerpen die in het gebied zijn gevonden.

↑ De Trevifontein, en (inzet) detail van het beeldhouwwerk: een triton die een paard leidt

SANTA MARIA MAGGIORE

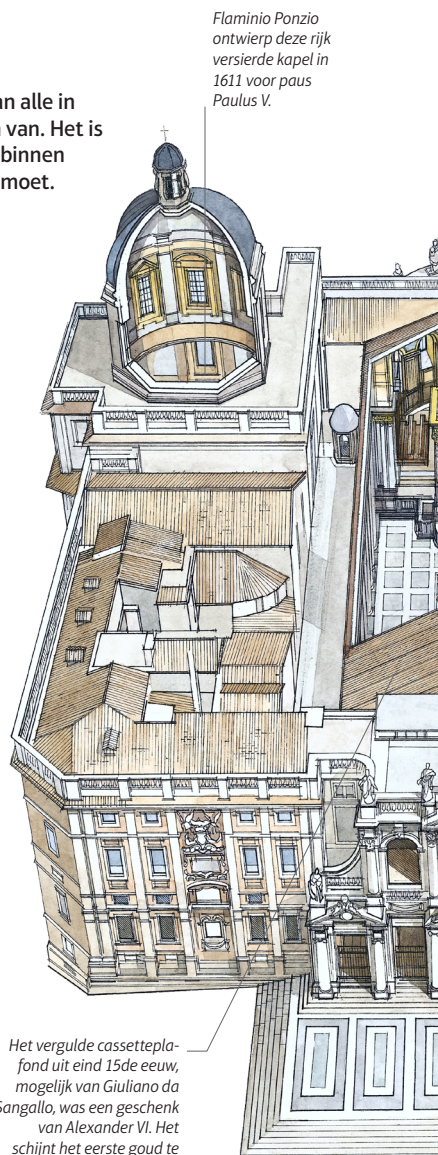
L5 **Piazza di Santa Maria Maggiore**
06-69886800 **16, 70, 71, 714** **14**
Termini, Cavour **Dag. 7.00-19.00 uur**

De vier pauselijke basilieken ter wereld staan alle in Rome, en de Santa Maria Maggiore is er een van. Het is een zeer geslaagde mix van bouwstijlen en binnen sprankelen de mozaïeken de bezoeker tegemoet.

De Santa Maria Maggiore, de grootste van de 26 Romeinse Mariakerken, is door paus Liberius in de 4de eeuw gesticht, maar latere pausen hebben talloze renovaties en verbeteringen aangebracht. De vroegmiddeleeuwse structuur is nog wel bewaard gebleven; zo zijn de zuilen van het middenschip nog authentiek. Het cosmatenwerk op de vloer is middeleeuws, net als de prachtige romaanse klokkentoren met zijn blauwe rozetten. In de renaissance werd een nieuw cassetteplafond aangebracht, en tijdens de barok kreeg de kerk twee koepels en een imposante voor- en achtergevel. De mozaïeken zijn het beroemdste kenmerk van Santa Maria en behoren tot de oudste van Rome. De Bijbelse tafereelen in de zijbeuk en de spectaculaire mozaïeken op de triomfboog gaan terug op de 5de eeuw. Tot de middeleeuwse hoogtepunten behoort de 13de-eeuwse tronende Christus in de loggia.

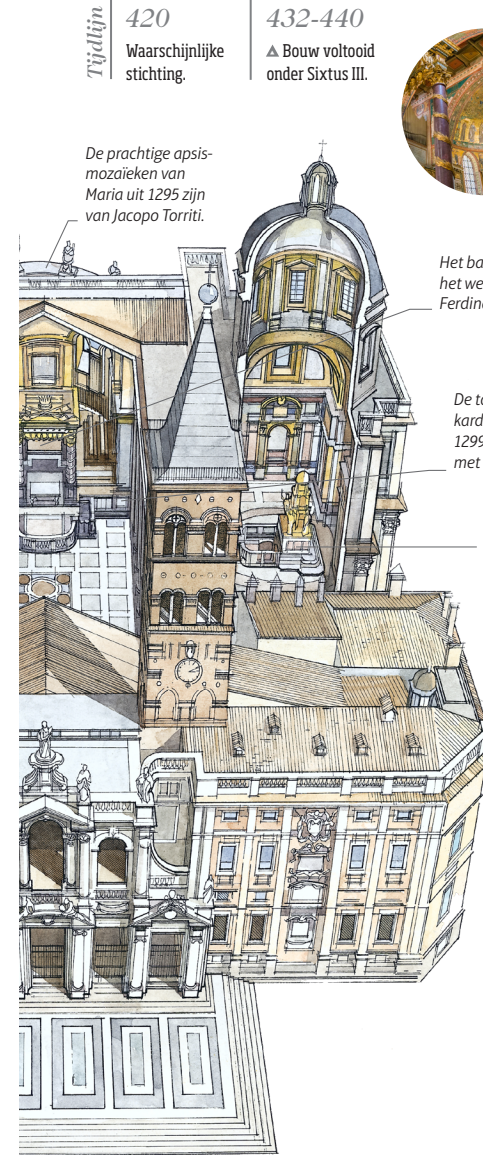

↑ De 18de-eeuwse buitenkant van de Santa Maria Maggiore op de gelijknamige piazza

Flaminio Ponzio ontwierp deze rijk versierde kapel in 1611 voor paus Paulus V.

Het vergulde cassetteplafond uit eind 15de eeuw, mogelijk van Giuliano da Sangallo, was een geschenk van Alexander VI. Het schijnt het eerste goud te zijn dat door Columbus uit Amerika is meegebracht.

Tijdlijn
420
 Waarschijnlijke stichting.

432-440
 ▲ Bouw voltooid onder Sixtus III.

De prachtige apsis-mozaïeken van Maria uit 1295 zijn van Jacopo Torriti.

1288-1292
 ▼ Nicholaas IV voegt apsis en transepten toe.

1743
 Ferdinando Fuga ontwerpt façade in opdracht van Benedictus XIV.

1347
 Cola di Rienzo in de basiliek gekroond als volkstribuun.

1673
 Carlo Rainaldi herbouwt apsis.

Het baldakijn is het werk van Ferdinando Fuga.

De tombe van kardinaal Rodriguez uit 1299 is gedecoreerd met cosmatenwerk.

De Sixtijnse Kapel werd door Domenico Fontana gebouwd voor Paus Sixtus V (reg. 1584-1587) en herbergt diens graf.

↑ Detail van het mozaïek in de apsis van Jacopo Torriti

HET WONDER VAN DE SNEEUW

In 356 verscheen Maria in een droom aan paus Liberius en droeg hem op een kerk te bouwen op de plek waar er sneeuw zou liggen. Op een zomerse 5 augustus bleek het inderdaad te sneeuwen op de Esquilijn en dus kon de paus niet anders dan gehoorzamen. Het wonder wordt elk jaar herdacht door duizenden witte bloemblaadjes vanaf het plafond van de Santa Maria naar beneden te laten dwarrelen. Oorspronkelijk gebruikte men daarvoor rozen, maar tegenwoordig vaker dahlias.

↑ Illustratie van de reusachtige basiliek van Santa Maria Maggiore